

ÎNTELEGEREA TERMENULUI DE „FIINȚĂ” LA PARMENIDE ȘI PLATON

THE UNDERSTANDING OF THE TERM "BEING" IN PARMENIDES AND PLATO

Drd. Constantin-Denis-Dănuț BOBOC,
Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova,
ROMANIA

Email: d_boboc21@yahoo.com

Abstract

Philosophy truly represented a way of life and a model for living beyond the sensory world and was inevitably also a source of Christian inspiration, from where later synodal formulations appropriated and Christianized terms such as: uosia, logos, fisis, prosopon etc. Through the above it is observed how existence was understood universally, as a source for other existences born and subject to natural laws and how these things could be explained through the human. It is a human transposition of the immaterial, of the intelligible, knowable through the power of human reason.

Keywords: Philosophy; being; ontology; knowledge; theory; translators;

INTRODUCERE

Despre natura ființei descoperim pentru prima dată în Poemul lui Parmenide, unde se afirmă că „ființa este, pentru că a fi este posibil, iar neantul (neființa) nu este posibil”¹. Despre această ființă aflăm că este nenăscută și nepieritoare, întregă, neclintită și fără capăt, ea nu era și nici nu va fi, de vreme ce acum este întregă, una și neîntreruptă. Ființa, văzută ca și existența, nu are o naștere, ci este așezată în veșnicie, căci dacă s-a născut ea nu este, și nici nu va fi cândva în viitor, intervine moartea peste ceva născut, ea este indivizibilă, pentru că toată este la fel, cu alte cuvinte “înăuntrul-i ființa se mărginește cu ființa”². Și de această dată este preluată o temă filozofică recurentă, prin care vedem că această ființă (*on*) este nemișcată în hotarele ei, stă fără început și sfârșit și nu se supune legilor naturale, nelipsindu-i nimic sau vreo parte, pentru că ea este întregă și de i-ar lipsi ceva, ar lipsi întru totul. Tema aceasta se găsește și în imaginea “Mișcătorului imobil” din Metafizica lui Aristotel (*Metafizica*, 1003 a).

1. „FIINȚĂ” LA PARMENIDE ȘI PLATON

Tot ceea ce există, tot ceea ce gândește omul că există prin “*nous*”³, o face în virtutea acestei ființe, care este din veci și va fi în veci, căci dacă trebuia să se fi născut, înseamnă că înainte de această naștere nu era nimic, iar din nimic nu se poate naște ceva, acest fapt postulează această ființă în veșnicie, mai înainte de a se fi născut ceva. Ființa este văzută precum o sferă care se umple de jur împrejur cu existența, nefiind într-un loc mai multă sau mai puțină, ci peste tot este aceeași ființă și este peste tot deplină. Această premisă, conform

¹ *Poemul lui Parmenide*, trad. de D. M. Pippidi, p. 15.

² *Ibidem*, p. 16.

³ Francis E. Peters, *Termenii filozofiei grecești*, trad. de Drăgan Stoianovici, Ediția a II-a revăzută, Editura Humanitas, București, 1997, p. 190.

căreia ființa este o sferă⁴, a fost negată mai târziu de majoritatea presocraticilor, așa cum a făcut și Platon, pentru care adevăratul real erau *eide-le*, care reprezintă și astăzi piesa centrală a metafizicii platoniciene.

Pentru Platon *eide-le* există separat (*Timaios*, 52 a-c), la care adevărata cunoaștere (*episteme*) este imposibilă, atâta vreme cât nu există o realitate eternă, stabilită dincolo de cea sensibilă. Pentru Platon acestea reprezintă o realitate supra-sensibilă și ca atare ele sunt cauza pentru *episteme* și condiția sine-qua-non a unui „discurs filozofic”⁵. Din scrierea lui Francis Peters, la definirea termenului *stoicheion*, se observă că Platon are un sistem minuțios elaborat conform căreia fiecare element este asociat cu unul dintre corpurile geometrice regulate inscriptibile în sferă, numite „corpuri platoniciene”: cubul (pământul), piramida (focul), octaedrul (aerul) și ikosaedrul (apa), iar sigura rămasă, și anume dodecaedrul, este văzută de acesta ca fiind sfera cerului. Și prin termenul de *atomon*, Platon face referire la mișcarea (atomilor) din cadrul acestor forme, cei mai nobili fiind atomii sferici ai sufletului sau ai focului (piramidei)⁶.

2. FIINȚĂ ȘI CUNOAȘTERE LA PARMENIDE ȘI PLATON

Adevărata cunoaștere, *episteme*, întâlnește acest *doxa*, care se traduce prin părere, opinie sau judecată⁷ și reprezintă senzația umană. Distincția se bazează pe forma ontologică a obiectelor percepției senzoriale, definite ca senzații (*aistheta*), care fiind excluse din tărâmul ființei adevărate nu pot fi obiectele adevăratei cunoașteri, ci doar mijloace. Pentru Platon există „o dihotomie *episteme-doxa*”⁸, care este fundamentală, chiar dacă se observă un interes crescând pentru lumea sensibilă. Dar trebuie să remarcăm la Platon o poziționare superioară a acestui *episteme*, a cunoașterii adevărate pentru el, științifică și opusă lui *doxa*, o cunoaștere care depășește lumea senzorială.

Pentru a înțelege diferența dintre ființă și neființă trebuie observat și termenul *genesis*, însemnând „naștere, în-ființare, devenire”⁹, lucru manifestat prin postularea de către Platon a spațiului (*hypodochē*)¹⁰ în care se petrece acest *genesis* printr-un soi de demiurg între ființă și neființă, așa cum se observă în scrierea *Timaios* 52 a-c. În ceea ce privește acest text, trebuie să admitem că „există mai întâi o formă identică cu sine, nenăscută și de nenimicit a ființei”¹¹, care rămâne singulară pentru că nu primește în sine ceva din altă parte și nici nu intră undeva, aceasta nu poate fi percepută de simțuri și este de fapt obiectul de cercetare al gândirii.

Putem spune că există ceea ce poartă același nume cu forma și îi seamănă acesteia, dar este perceptibil, născut, în continuă mișcare, care ia ființă într-un loc anume și pierde tot acolo, putând fi cunoscut prin opinie și percepție. Mai există și locul, care este veșnic, nu este supus distrugerii și este locul de așezare al tuturor celor care se nasc (*Timaios* 52 b). Acesta poate fi conceput fără ajutorul simțurilor printr-un fel de raționament hibrid, dar fiind ceva greu de crezut. Despre acest loc spunem că există într-adevăr, fiind sustenabil pentru toate

⁴ *Poemul lui Parmenide*, trad. de D. M. Pippidi, p. 17.

⁵ Francis E. Peters, *Op. cit.*, p. 76.

⁶ *Ibidem*, p. 258.

⁷ *Ibidem*, p. 67.

⁸ *Ibidem*, pp. 67-68.

⁹ *Ibidem*, p. 103.

¹⁰ *Ibidem*, p. 136.

¹¹ Platon, *Opere VII*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1993, p. 167.

lucrurile care există. Denumit ca *hypodoché-receptacol* sau *matcă*¹², este mereu același, neschimbat, unde se petrece *genesisul*, loc numit și *chora* („întindere de pământ, ținut, spațiu, loc, cuprins”)¹³.

În continuare putem afirma că pentru Platon și Parmenide neființa absolută nu există și este un nonsens a gândi despre ea. Astfel se arată în scrierea *Sofistul* la 238 c, a lui Platon, din care secțiune aflăm că nu este potrivit sau drept să-l acordăm pe “ce este” lui “ce nu este”, ceea ce înseamnă că „*nu este posibil ca aceea ce nu este, ca atare să fie proclamat, rostit sau conceput, fiind de neconceput, de nerostit, de neproclamat și irațional*”¹⁴. Înțelegem de fapt că ceea ce este se poate rosti, înțelege și explica, iar ceea ce nu este sunt doar concepte incerte.

Vorbind despre “*imagine*”¹⁵, cea pe care și-o formează omul despre un obiect care nu se află în proximitatea lui, se constată că aceasta nu este ceva cu adevărat, este ceva asemănător cu ceea ce este adevărat. Platon ne spune că demiurgul alcătuit sufletul din mai multe elemente, amestecând într-o anumită proporție existența indivizibilă, care se identifică veșnic cu el, cu existența divizibile aflată în corpuri și într-un proces de *genesis*, a obținut din amândouă o a treia formă de existență, rezultând o existență intermediară, lucrurile sensibile. În același timp pentru Platon există locul, care este veșnic și nu este supus nimicirii, unde se așază toate lucrurile create, așa cum am menționat în cele anterioare (*Sofistul*, 240 b).

Pentru Aristotel (*Metafizica*, 1003 a) este posibil să existe și ceea ce încă nu este, în virtualitate, care este anterioară actualizării, în timp ce nimic nu poate apărea dintre cele incapabile să fie. Tot aici întâlnim și teoria “*Mișcătorului imobil*”, fiind definită ca o actualizare pură, lipsit total de virtualitate și anterior oricărei mișcări, așadar și oricărei virtualități. Așadar aici este vorba o Ființă nemișcată, care mișcă totul în jur și face posibilă ființarea.

În gândirea lui Francis Peters, ființa la Aristotel este individualul, căci dacă ființele “*sunt universale, nu vor exista ființe*”¹⁶, astfel că omul, privit ca un întreg este văzut ca o ființă singulară, simplă și nu compusă din mai multe viețuitoare.

În textul de la *Timaios* 28 a, Platon face o distincție între ființele reale ființa veșnică la care nu se încadrează o devenire ulterioară (*ontos, onta*) și ființele care au parte de *genesis*, de o devenire, căci “*ceea ce este veșnic identic cu sine poate fi cuprins de gândire printr-un discurs rațional, iar ceea ce devine și pierе, neavând niciodată ființă cu adevărat este obiectul opiniei și al sensibilității raționale*”¹⁷.

Din punct de vedere epistemologic, *onta* (ființele veșnice) sunt cunoscute prin gând, acest *noesis* definit ca o „*activitate al nous-ului gândire*”¹⁸, care la Platon avea menirea de a cunoaște *eide-le*. Din punct de vedere al ființelor generate, ele trec toate prin deveniri, iar acestea au la bază o cauză, iar toate cele trecute prin *genesis* sunt obiect al opiniei sau al judecății, manifestat prin *doxa*, dar bazate pe simțuri (*aisthesis*)¹⁹.

¹² Francis E. Peters, *Op. cit.*, p. 136.

¹³ *Ibidem*, p. 53.

¹⁴ Platon, *Opere VI*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1989, p. 343.

¹⁵ *Ibidem*, p. 345.

¹⁶ Aristotel, *Metafizica*, trad., comentariu și note de Andrei Cornea, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas, București, 2007, p. 141.

¹⁷ Platon, *Opere VII*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1993, p. 142.

¹⁸ Francis E. Peters, *Op. cit.*, p. 175.

¹⁹ *Ibidem*, pp. 177-178.

CONCLUZII

Din aceste scrieri prezentate în lucrarea de față se încearcă o înțelegere a existenței în forma ei pură, singulară, cea care naște alte existențe dependente în decursul timpului, postulând existența în veșnicie. Analizând dintr-o perspectivă teologică textele bibliografice se constată o trimitere clară la cuprinsul Bibliei, și, mai mult decât atât la faptul că filozofia a fost o preînchipuire a Revelației divine și o pregătire a omenirii pentru venirea Fiului lui Dumnezeu în lume. Această filozofie a lui *on, onta* se aseamănă izbitor cu dogmele Bisericii Creștine despre Ființa absolută a lui Dumnezeu, care există prin Sine, posedând aseitatea (*Yahve* – „*Eu sunt Cel ce sunt*” *Ieșirea III, 14*), fiind veșnic nemișcat, Cel în jurul căruia se mișcă toate cele create.

Filozofia a reprezentat cu adevărat un îndreptar de viață și un model de a trăi dincolo de lumea senzorială și a fost inevitabil și o sursă de inspirație creștină, de unde formulările sinodale de mai târziu și-au împrumutat și încreștinat termeni precum: uosia, logos, fisis, prosopon etc. Prin cele expuse mai sus se observă cum era înțeleasă existența în mod universal, ca izvor pentru alte existențe născute și supuse legilor naturale și cum puteau fi aceste lucruri explicate prin intermediul umanului. Este o transpunere în uman a imaterialului, a inteligibilului, cognoscibil prin puterea rațiunii umane.

BIBLIOGRAFIE

- [1] ARISTOTEL, *Metafizica*, trad., comentariu și note de Andrei Cornea, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Humanitas, București, 2007.
- [2] PETERS. Francis E., *Termenii filozofiei grecești*, trad. de Drăgan Stoianovici, Ediția a II-a revăzută, Editura Humanitas, București, 1997.
- [3] PLATON, *Opere VI*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1989.
- [4] PLATON, *Opere VII*, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1993.
- [5] PRESOCRATICII, *Fragmentele eleaților*, trad. prefață și note de D. M. Pippidi, Editura Universitas.